

тэнцыі Велікакняжацкага суда. У тым ліку па першай інстанцыі Трыбунал вырашаў справы аб зносінах з асобамі, асуджанымі да пакарання выгнаннем, аб пагрозе бяспецы Галоўнага Суда, аб невыкананні рашэнняў судоў, аб супраціўленні ўводу ў валоданне маёмасцю і некаторыя іншыя. Галоўны Суд займаўся і натарыяльнымі дзеяннямі: сведчыў дагаворы пазыкі, куплі-продажу маёмтэкаў і іншай маёмасці, завяраў тэстаменты (завяшчання), запісваў у свае кнігі розныя акты: купчыя, радзільныя, сведчыў квітанцыі аб атрыманні грошай прыватнымі асобамі ці ўстановамі і г. д.

Перад пачаткам сесіі судзі ў прысутнасці мясцовых службовых асоб і шляхты давалі прысягу аб тым, што не будуць у судзе «чинить практык, давать рады ані прэстроккі». У працэсе ўдзельнічалі «старана павадовая» (якая ўзбудзіла справу) і «старана адпорная». Іх права- і дзеяздольнасць залежалі ад класавага і саслоўнага становішча асобы, а таксама яе полу і ўзросту. Пры гэтым поўнай дзеяздольнасцю валодалі шляціцы, якія дасягнулі паўналецця і выйшлі з-пад бацькоўскай апекі.

Працэс у Галоўным Судзе меў іскавы характар, і сам ісцэц павінен быў збіраць і прад'яўляць у суд доказы і падтрымліваць абвінавачванне. На любой стадыі ён мог адмовіцца ад іску або абвінавачвання, заключыць міравое пагадненне або і памілаваць злачынцу. Канчатковае рашэнне суда прымалася пасля выступлення бакоў, іх адвакатаў, разгляду доказаў, прыняцця прысягі і дэтальнага абмеркавання справы большасцю галасоў. У выпадку іх роўнасці праводзілася новае галасаванне (тры разы). Пры гэтым Уставай замацоўваўся прынцып тайнага галасавання суддзяў. Выконвалі рашэнні Галоўнага Суда павятовыя суды або павятовыя старасты.

ПРАВАПРЫМЯНЛЯЛЬНАЯ ПРАКТЫКА ЯК НАРМАТЫЎНЫ ФЕНАМЕН

Ю. Г. Суднік, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь вызначае, што праверка адпаведнасці Канстытуцыі міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам, дэкрэтам і ўказам праводзіцца ў адносінах да актаў Вярхоўнага Суда. У развіццё Канстытуцыі быў прыняты Закон Рэспублікі Беларусь «Аб нарматыўных прававых актах» (далей – Закон), які вызначае, што нарматыўнымі прававымі актамі з'яўляюцца пастановы Пленума. Такім чынам, паколькі аб'ектам канстытуцыйнага кантролю могуць быць выключна нарматыўныя прававыя акты, то ў арт. 116 Канстытуцыі маюцца на ўвазе, па-першае, акты Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь нарматыўнага характару, па-другое, канкрэтны іх выгляд – пастановы Пленума.

Дактрына і Закон вылучаюць тры прыкметы, якім павінен адпавядаць акт, каб лічыцца нарматыўным прававым. Лагічна выказаць здагадку, што пастановы таксама валодаюць гэтымі прыкметамі. Частка 2 арт. 11

Закона вызначае пастановы Пленума як нарматыўны прававы акт, прыняты ў межах кампетэнцыі Вярхоўнага Суда па рэгуляванні грамадскіх адносін, усталяванай Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і заканадаўчымі актамі. Так, частка 2 арт. 6 Кодэкса аб судаўладкаванні і статусе суддзяў у якасці адной з задач судовай паказвае забеспячэнне правільнага прымянення заканадаўства пры ажыццяўленні правасуддзя. Гэта, у сваю чаргу, дасягаецца, як устаноўлена арт. 46, шляхам дачы тлумачэнняў па пытаннях прымянення заканадаўства, заснаваных на вывучэнні і абагульненні судовай практыкі і статыстыкі. Тлумачэнні Вярхоўнага Суда павінны грунтавацца на практыцы і стварацца для аднастайнага правапрымянення, каб забяспечыць адзінае і дакладнае прымяненне закона. Значыць, прыкметамі пастаноў Пленума з'яўляюцца: 1) загадзя нявызначанае кола адрасатаў; 2) неаднаразовае прымяненне; 3) наяўнасць у акце правапалажэння, сфармаванага на падставе вывучэння і абагульнення судовай практыкі і статыстыкі для адаптацыі нормаў права.

Калі казаць больш дакладна, то правапалажэнне, якое змяшчаецца ў пастанове, павінна: а) распрацоўвацца на падставе судовай практыкі і статыстыкі; б) уяўляць сабой вынік адаптацыі нормы права без стварэння новых нормаў, дапаўнення, змены або адмены ўжо існуючых. Такія правапалажэнні могуць выяўляцца у тым ліку: 1) у раскрыцці зместу азначаных катэгорый; 2) тлумачэнні заканадаўчых тэрмінаў шляхам ўказання дакладных прыкладаў, запазычаных з судовай практыкі; 3) указанні прававых сітуацый, якія падпадаюць у сферу нормы; 4) замацаванні прававых тэрмінаў, якія прама не змяшчаюцца ў тэксце закона, але яму не супярэчаць і ім мяркуюцца; 5) пераадоленні прабелаў, што можа выяўляцца ў фармулёванні паняццяў або ва ўказанні на прымяненне акта па аналогіі.

Пастановы Пленума адлюстроўваюць адзнаку заканадаўства з пазіцыі яго адпаведнасці праваадносінам. Калі права і закон супадаюць, то адсутнічае неабходнасць у дадатковай адаптацыі нормаў закона, адносіны рэгулююцца вычарпальна. Але іх разнастайнасць і складанасць прадвызначаюць, што такія сітуацыі з'яўляюцца выключэннем, і што самастойныя нарматыўныя акты могуць быць паўнавартасна рэалізаваны дзякуючы дадатковым – пастановам, якія ўвасабляюць у сабе устаноўленыя заканамернасці пры разглядзе пэўных катэгорый спраў. Гэтыя заканамернасці з'яўляюцца следствам рэалізацыі норм права, у сілу чаго пастановы па сваёй форме павінны быць тоесныя форме ўвасаблення норм права. Адпаведна, яны павінны з'яўляцца нарматыўным прававым актамі. Маючы ж індывідуальную мэту – забяспечыць адзінства правапрымянення, пастановы, як вынік, істотна адрозніваюцца па змесце ад нарматыўных прававых актаў: яны з'яўляюцца правапалажэннямі – вынікам адаптацыі існуючых нормаў права.